

**УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ
ОХРИДСКИ“ - БИТОЛА**

**UNIVERSITY “ST.KLIMENT OHRIDSKI” –
BITOLA**

**ГОДИШНИК
НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ
СКОПЈЕ**

**YEARBOOK
FACULTY OF SECURITY -
SKOPJE**

СКОПЈЕ 2010

SKOPJE 2010

УНИВЕРЗИТЕТ „Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
БИТОЛА

Издавач: ФАКУЛТЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ
- СКОПЈЕ

За издавачот:
Проф. д-р Јанко Јакимов

Уредувачки одбор:

Проф. д-р Цане Мојаноски
Доц. д-р Искра Аќимовска Малетик
Доц. д-р Светлана Николовска
Доц. д-р Марјан Арсовски

Главен и одговорен уредник:
Проф. д-р Цане Мојаноски

Секретар:
Асс. м-р Татјана Гергинова

Лектура и коректура:
м-р Елизабета Ралповска
Зоре Јосифоска

Превод на англиски јазик:
м-р Весна Трајковска

Компјурерска обработка:
Проф. д-р Цане Мојаноски
Корица: Кире Лазаревски

Печати:
„Ван Гог“ - Скопје

Адреса на редакцијата
Факултет за безбедност - Скопје
1000 Скопје
Пош. фах 103
тел:+++ (02)2546211
godisnik@fb.uklo.edu.mk
www.fb.uklo.edu.mk

UNIVERSITY “ST.KLIMENT OHRIDSKI”
– BITOLA

Publisher Faculty of security - Skopje
– SKOPJE

For the Publisher:
Janko Jakimov, PhD

Editorial Board:

prof.Cane Mojanoski PhD
Iskra Acimovska Maletic, PhD
Svetlana Nikolovska, PhD
Marjan Arsovski, PhD

Editor in Chief:
prof. Cane Mojanoski, PhD

Secretary:
Tatjana Gerginova, MA

Proofreading:
Elizabeta Ralpovska, MA
Zore Josifoska

Translation:
Vesna Trajkovska, MA

Design and Computer Processing:
prof. Cane Mojanoski, PhD
Kire Lazarevski

Print:
Van Gog - Skopje

Address of the Publisher
Faculty of security– Skopje
1000 Skopje
P.O. Box 103
tel :+++ (02)2546211
godisnik@fb.uklo.edu.mk
www.fb.uklo.edu.mk

СОДРЖИНА

БЕЗБЕДНОСНИ И МЕЃУНАРОДНО-ПРАВНИ НАУКИ

д-р Владимир Ортаковски

ВИДОВИ ДИПЛОМАТИЈА 1

д-р Цане Мојаноски

ЗА ПОИМОТ НАУКА ЗА БЕЗБЕДНОСТА (АСФАЛИАЛОГИЈА)..... 12

д-р Јордан Спасески

ЧОВЕКОТ И БЕЗБЕДНОСТА 23

д-р Снежана Никодиновска – Стефановска

ВИСОКИОТ ПРЕТСТАВНИК НА УНИЈАТА ЗА ЗАЕДНИЧКА НАДВОРЕШНА
И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА 33

д-р Миодраг Лабовиќ

УСТАВНИ ИЗМЕНИ ВО ФУНКЦИЈА НА ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ПОЛИТИЧКО-
БЕЗБЕДНОСНИОТ СИСТЕМ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА..... 42

д-р Марјан Арсовски

ЗАЕДНИЧКАТА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА НА
ЕВРОПСКАТА УНИЈА..... 50

м-р Татјана Гергинова

БЕЗБЕДНОСНА СТРАТЕГИЈА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА..... 60

м-р Саше Герасимоски

ПРОЦЕНКА НА РИЗИЦИТЕ ВО ПРИВАТНИОТ БЕЗБЕДНОСЕН СЕКТОР .. 70

м-р Зорица Трајкова

УПОТРЕБА НА АВТЕНТИЧНИ КУЛТУРОЛОШКИ ИЗВОРИ ПРИ
КРЕИРАЊЕТО НА МАТЕРИЈАЛИ ЗА ИЗУЧУВАЊЕ НА АНГЛИСКИОТ
ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО ОБЛАСТА НА БЕЗБЕДНОСТА 78

м-р Марија Миленковска

МЕЃУНАРОДНО – ПРАВНА ЗАШТИТА НА ПРАВОТО НА ЖИВОТ ПРИ
СПРЕЧУВАЊЕ НЕМИР ИЛИ БУНТ ОД СТРАНА НА БЕЗБЕДНОСНИТЕ
СИЛИ..... 85

м-р Никола Дујовски

ЕВРОПСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ НИЗ ПЕРСПЕКТИВАТА
НА БЕЗБЕДНОСТА ВО СООБРАЌАЈОТ 93

м-р Раде Рајковчевски

ВЛИЈАНИЕТО НА „МОЌТА НА ДРЖАВАТА” ВО РЕАЛИЗАЦИЈАТА НА ЦЕЛИТЕ НА БЕЗБЕДНОСНАТА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....103

Гоце Аризанкоски

ТЕОРЕТСКИ ОСНОВИ НА СОЦИОЛОГИЈАТА НА БЕЗБЕДНОСТА (ОБИД ЗА ВТЕМЕЛУВАЊЕ НА НОВА НАУЧНА ДИСЦИПЛИНА ВО СИСТЕМОТ НА НАУКИ).....112

Надица Мирческа

САЈБЕР ТЕРОРИЗАМ-СОВРЕМЕН ОБЛИК НА ТЕРОРИЗМОТ КОЛКУ РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА Е РАНЛИВА ОД САЈБЕР ТЕРОРИЗАМ? 122

Ице Илијевски

ЗЕМАЊЕ ЗАЛОЖНИЦИ И ПРЕГОВАРАЊЕ ВО ЗАЛОЖНИЧКА СИТУАЦИЈА 131

Нацев Александар

„НЕПОСРЕДЕН КОНТАКТ СО АГЕНТОТ” 140

Викторија Тодоровска

ПРИМЕНАТА НА ЛИКЕРТОВАТА СКАЛА ВО ИНТЕРПРЕТАЦИЈАТА НА ПОДАТОЦИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО НА ПСИХО-СОЦИЈАЛНИТЕ И ПРАВНИ ПОСЛЕДИЦИ ВРЗ ПРИПАДНИЦИТЕ НА БЕЗБЕДНОСНИТЕ СИЛИ УЧЕСНИЦИ ВО КОНФЛИКТОТ ОД 2001 ГОДИНА.....148

Кире Бабаноски

БЕЗБЕДНОСНАТА ПОЛИТИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА – НАСОКИ, ЦЕЛИ И СТРЕМЕЖИ.....155

КРИВИЧНО-ПРАВНИ, КРИМИНОЛОШКИ И КРИМИНАЛИСТИЧКИ НАУКИ - КРИМИНАЛИСТИЧКИ И ФИНАНСИСКИ ИСТРАГИ

д-р Гордан Калајџиев

КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА ВО ГЕРМАНИЈА 167

д-р Гоце Цуклески

ПЛАНИРАЊЕ И ПРОВЕРУВАЊЕ НА КРИМИНАЛИСТИЧКИТЕ ВЕРЗИИ КАЈ ЕКОНОМСКИТЕ ДЕЛИКТИ.....177

д-р Борис Мургоски

ЕТИОЛОШКИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ИСТРАЖУВАЊЕТО НА СООБРАЌАЈНИТЕ НЕСРЕЌИ.....187

д-р Звонимир Цориевиќ

„ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈА- ДЕФИНИРАЊЕ, ПОЈАВНИ ОБЛИЦИ И СОСТОЈБИТЕ СО КОРУПЦИЈА ВО ОПШТЕСТВЕНИТЕ СЕКТОРИ, ВКЛУЧИТЕЛНО ВО ПОЛИЦИЈАТА, СО ОСВРТ НА РЕПУБЛИКА СРБИЈА” 196

д-р Марјан Котески

КРИМИНОЛОШКО-КРИМИНАЛИСТИЧКИ АСПЕКТИ НА РАЗБОЈНИШТВТО.....206

д-р Злате Димовски

„НАЧИНИ И ПРОЦЕДУРИ ЗА ОЦЕНУВАЊЕ, ВРЕДНУВАЊЕ, КОРИСТЕЊЕ И РАЗМЕНА НА КЛАСИФИЦИРАНИ ИНФОРМАЦИИ”.....216

д-р Фросина Ташевска-Ременски

**СУДИР НА ИНТЕРЕСИ И КОРУПЦИЈА ВО ПОЛИЦИЈАТА
(Случајот со Република Македонија) 225**

д-р Искра Акимовска – Малетик

ЗАШТИТА ОД ТОРТУРА ПРЕКУ НАЦИОНАЛЕН ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ (СЛУЧАЈ МАКЕДОНИЈА) 234

д-р Светлана Николоска

ФИНАНСИСКИТЕ ИСТРАГИ КАКО ПРЕДУСЛОВ ЗА СПРЕЧУВАЊЕТО НА ОРГАНИЗИРАНИОТ ЕКОНОМСКО-ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 244

д-р Методија Дојчиновски

КРИМИНАЛИСТИЧКИ АСПЕКТИ ПРИ СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПОТРАЖНИТЕ ОПЕРАЦИИ НА ВОЕНАТА ПОЛИЦИЈА 254

д-р Драгана Батик

ФАКТОРИ НА РИЗИК И ФАКТОРИ НА ЗАШТИТА НА МАЛОЛЕТНИЧКОТО ПРЕСТАПНИШТВО (ИНДИВИДУАЛНИ И СЕМЕЈНИ ФАКТОРИ).....263

м-р Весна Стојковска

РЕАСЕМАКИНГ (МИРОТВОРНА) КРИМИНОЛОГИЈА: МОЖНОСТ ИЛИ УТОПИЈА 273

м-р Мирчева Стојанка

д-р Чачева Виолета

Александар Иванов

ПОЛОЖБАТА НА ДЕЦАТА ЖРТВИ НА СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА ВО МАКЕДОНСКИОТ КАЗНЕНОПРАВЕН СИСТЕМ 282

м-р Весна Трајковска

ТЕРМИНИ ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК ЗА КРИВИЧНИ ДЕЛА ПРОТИВ ЛИЦА И НИВНИТЕ МАКЕДОНСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ.....292

м-р Катерина Крстевска

УЛОГАТА НА БРАНИТЕЛОТ ВО ПРЕДИСТРАЖНАТА ПОСТАПКА.....298

м-р Јонче Ивановски

**ВЛИЈАНИЕТО НА НЕКОИ МОРФОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ И
БИОМОТОРНИ СПОСОБНОСТИ ВРЗ ЕФИКАСНАТА ПРИМЕНА НА
ОГНОСТРЕЛНОТО ОРУЖЈЕ КАЈ СТУДЕНТИТЕ НА ФАКУЛТЕТОТ ЗА
БЕЗБЕДНОСТ.....309**

м-р Младен Трајков

**НАРУШУВАЊАТА НА ЈАВНИОТ РЕД И МИР ПОВРЗАНИ СО
СПОРТСКИТЕ МАНИФЕСТАЦИИ.....317**

м-р Гоце Тодоров

**ФЕНОМЕНОЛОШКО-ЕТИОЛОШКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИЗМАМИТЕ
ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 326**

м-р Ивица Симоновски 336

**СИСТЕМОТ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 336**

Наташа Јованова

СТАВОВИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ЗА КАЗНУВАЊЕТО 345

Душко Иванов

**ИЗБОРНОТО НАСИЛСТВО ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, СО ПОСЕБЕН
ОСВРТ НА КАЗНЕНОПРАВНАТА ЗАШТИТА.....355**

Ангелина Станојоска

**КОМПАРАТИВЕН ПРЕГЛЕД НА КРИВИЧНО – ПРАВНИТЕ РЕШЕНИЈА НА
ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ И КРИУМЧАРЕЊЕТО МИГРАНТИ ВО
ПОРАНЕШНИТЕ ЈУГОСЛОВЕНСКИ РЕПУБЛИКИ.....365**

Снежана Талевска

**ПРЕДИЗВИЦИТЕ НА ЕУ ВО СПРАВУВАЊЕТО СО ОРГАНИЗИРАНИОТ
КРИМИНАЛ – КРИТИЧКИ ОСВРТ НА ОСТА 2009 .....377**

Мите Кесаковски

**ДОГОВОРИ ЗА РАЗМЕНА НА РАЗУЗНАВАЧКИ ИНФОРМАЦИИ НА
МЕЃУНАРОДНО НИВО 387**

Пепи Андонов

**МЕРКИ И ДЕЈСТВА КОИ ГИ ПРЕЗЕМААТ БАНКИТЕ КАКО СУБЈЕКТИ ЗА
СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА 398**

м-р Раде Рајковчевски

Асистент на Факултет за безбедност – Скопје

е-маил: raderaj@yahoo.com

ВЛИЈАНИЕТО НА „МОЌТА НА ДРЖАВАТА” ВО РЕАЛИЗАЦИЈАТА НА ЦЕЛИТЕ НА БЕЗБЕДНОСНАТА ПОЛИТИКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Резиме

Одредувањето на параметрите на моќта на Република Македонија во меѓународните односи и безбедноста претставува основен предизвик на трудот. Мултидимензионалноста на „моќта на државата” и дефинирањето на интересите на безбедносната политика се главните детерминанти за позицијата на државата во регионалниот безбедносен простор. Моќта на државата не се анализира само како способност на државата за надминување на конфликтите и одржување на континуиран општествен развој, туку нејзиниот опсег ги опфаќа улогата и придонесот на Република Македонија за меѓународната безбедност.

Дефинициите за моќта на државата произлегуваат од светски реномирани стручњаци од безбедносната сфера и од општествените науки. Размислувањата дадени во трудот даваат толкување на прифатените дефиниции во согласност со безбедносните, политичките и економските околности кои владеат во Република Македонија. Изнесените ставови се одраз на придонесот од соработката на безбедносните сили во регионални рамки, но се однесуваат и на активностите кои тие ги преземаат за спречување на глобалните безбедносни закани. Временската рамка го опфаќа периодот од осамостојувањето до денес.

Главни зборови: моќ, безбедност, држава, политика, интереси, приоритети.

1. Дефинирање на моќта на државата и параметрите за нејзина мерливост

Моќта на државата претставува основна претпоставка за позиционирање на безбедносната политика во внатрешните и во надворешните односи. Објаснувањата и формулите за мерење на моќта, односно способноста на државата за водење на активна надворешна и внатрешна безбедносна политика се дадени со функција на подобрување на внатрешната безбедносна состојба и зајакнување на репутацијата на земјата во рамките на меѓународната заедница. При определувањето на моќта на државата најчесто се поставува корелација помеѓу низа фактори, какви што се: воено-техничката моќ на вооружените сили на државата, моќта на државната економија и способноста за мобилизација на сите расположливи човечки и материјални потенцијали во функција на заштита на државните интереси и вредности. Определувањето на овие фактори кои ја одредуваат „моќта на државата” може да се смета за најадекватен пристап за нејзино емпириско толкување. Меѓутоа, во современиот безбедносен простор постојат и други битни фактори како: организираноста (т.е. поставеноста) на безбедносниот систем и квалитативните карактеристики на човечкиот фактор во рамките на системот за донесување одлуки поврзани со безбедноста и стабилноста на државата.

Бидејќи често конфликтите во меѓународната политика се одраз на ривалствата на големите сили, борбата помеѓу две еднакви сили, вештината да се мобилизираат државните ресурси, потенцијалот за претворање во воен инструмент и моменталната способност, стануваат еднаква или најмалку критична димензија за способноста на

државата.¹ Во нејзината најопшта смисла, моќта често е третирана како синоним за правото. Други пак, мислат дека таа е атрибут на поединци. Денес, многу често, таа се користи за опишување на збирот од способности во контекст на општествените односи меѓу различни заедници.²

И покрај навидум широката разновидност на дефинициите и употребата, сè уште се расправа за многуте дефиниции на моќта, посебно за оние кои се присутни во општествените науки. Во анализите на поимот, моќта се поврзува со: распределбата на средствата (од какво било потекло), оспособеноста да се користат тие средства (вклучувајќи меѓу другите нешта и план за нивна употреба и некои минимални информации за условите и последиците од употребата) и нејзиниот „стратешки карактер“ кој се огледа во користењето на моќта „не само против инерцијата на нештата туку и против отпорот на спотивставените волји“.³ Со овој триделен пристап, моќта се опишува како средство, стратегија и како краен резултат.⁴ Моќта сфатена како „средство“ го определува збирот од можности достапни на еден ентитет да влијае врз друг. Традиционално, овие способности на државата во рамките на безбедносната наука биле третирали од сроден до вообичаен концепт за безбедноста и најпосле нивното третирање се поврзува со интересите присутни во меѓународната политика. Така, научниците кои користеле мултифакторска анализа за вршење на мерења на моќта на државата во областите на природните ресурси, населението, вооружените сили и бруто-националниот приход на земјите, ја искористиле и за рангирање на репутациите на народите.⁵

Иако во рамките на општата традиција моќта се доживува само како средство, многу концепти за средствата мора да бидат така надополнети за да го вклучат тоа што Снајдер во неговата суштинска анализа го нарекува „моќ како успех“.⁶ Притоа, тој објаснува дека со надминувањето на формалните граници на државата и насочувањето на безбедносните интереси кон остварување на внатрешните и регионалните цели на државната безбедносна политика, земјата во меѓународната политика добива статус на „земја која претставува автономен актер со независни привилегии и цели кои не се редуцирани од личните интереси или интересите на доминантната класа“. Во однос на мерењето на моќта на државата, во состојби кога таа не е политички оптоварена, аналитички е можно да се оцени нејзиниот обид да ги имплементира сопствените цели против отпорот од политички мобилизираните групи во општеството и другите актери во глобалното опкружување. Притоа, државата се стреми да ги претвори постоечките физички и нематеријални ресурси во ефективни инструменти какви што се воените способности и капацитети.

Традиционалните пристапи за мерење на моќта на државата зависат од различното дефинирање на моќта и од применетата методологија со која се одредуваат нејзините параметри. *Прво*, повеќето традиционални пристапи се обидуваат да направат споредување во однос на статусот на државите во рамките на меѓународната

---

¹ Овој предлог е презентираан во Jacek Kugler and William Domke. “Comparing the Strength of Nations”, *Comparative Political Studies* 19, No. 1 (1986), 39–69.

² За анализа на овие концепти, видете повеќе во Dennis Hume Wrong. *Power: Its Forms, Bases, and Uses* (New Brunswick, USA: Transaction Publishers, 1995), vii–xvii.

³ Raymond Boudon and François Bourricaud. *A Critical Dictionary of Sociology* (Chicago, USA: University of Chicago Press, 1989), 267.

⁴ Слична таксономија може да се најде во Kal J. Holsti, *International Politics: A Framework for Analysis* (Englewood Cliffs, NJ, USA: Prentice-Hall, 1983), 164–168. Тој ја опишува моќта преку смислата на средствата, актите и исходите.

⁵ За добар пример видете во Rudolph Joseph Rummel, *The Dimensions of Nations* (Beverly Hills, USA: Sage, 1972).

⁶ Lewis W. Snider, “Identifying the Elements of State Power” *Comparative Political Studies* 20 (1987), 319.

заедница или во одреден воен, политички или економски сојуз заради одредување на воениот капацитет на државата и нејзините можности за предизвикување конфликт. *Второ*, за мерење можат да се користат готови емпириски податоци кои го прикажуваат степенот на моќта на државата во внатрешната и во надворешната политика. *Трето*, повеќето податоци содржат само збирни елементи, што значи дека материјалните елементи едноставно можат да бидат додадени во различни комбинации. Во поголем дел, тоа се должи на променливите кои ги мерат квалитативните вредности како што се карактеристиките на групите или елитите и тие се тешки за обработување на униформиран и систематичен начин (формулата на Клајн за светската моќ, со која се обединуваат способноста и одговорноста на државата, претставува исклучок⁷). *Четврто*, главно, податоците се фокусирани на „државата“ како најсоодветна единица за анализи. Државата се третира како „содржател на средствата“⁸ поседувајќи одредени мерливи елементи кои ако соодветно се идентификувани и мерени, даваат разбирливост на нејзините инхерентни способности. Со исклучок повторно на податоците на Клајн, кои бараат опфаќање на димензиите на природните интеграции и силното лидерство, ниеден традиционален пристап не може да се спушти под субнационалното ниво за да обработи некои политички институции или етникуми. *Петто*, повеќето индиции кои се користат кај традиционалните показатели на моќта се постојани бруто-индиции. Дури и мерките за воената способност во голема мера содржат бруто-мерила, како големината на инвентарот или бројот на специфичните делови од воено-техничката опрема. Овие две мерила заедно со ресурсите се идентификувани како најважни, но нивното значење во индустриската ера каде што променливите какви што се степенот на производството на челик, нивото на потрошената енергија и големината на резервите од храна, се основа на анализите за моќта на државата.

Оценувајќи ги пристапите врз основа на прегледноста при распознавањето на забележливите разлики помеѓу државите, Мерит и Зин дојдоа до следниве заклучоци.⁹ Според нив, повеќето студии даваат слични наоди во рангирањето на способностите на државата. Затоа, иако постојат различни мерила или формули, најмоќните држави во безбедносните системи се стремат самите да бидат над сите показатели. Понатаму, кога некој од пристапите се обидува да го измери апсолутното количество моќ кое го поседуваат државите, наодите добиени преку студии изгледаат дека се и повеќе соодветни од наодите засновани на резултатите добиени од рангирањето. Во сите случаи, сличностите од наодите се големи за развиениот свет и крајно мали за светот во развој. Тоа се објаснува со големиот интерес на моќните држави за мерење на моќта на своите „ривали“, но и на ангажирањето на аналитичари кои потекнуваат или ги штитат интересите на големите и развиени земји.

Во традиционалните концепти за мерење на моќта на државата спаѓа и употребата на сила од страна на државата заради неутрализирање на причините за

---

⁷ Неговата формула е $P_p = (C + E + M) \times (S + W)$, каде што C е критична маса (ги вклучува територијата и населението), E е економски капацитет (ги вклучува приходите со енергијата, минералите кои не потекнуваат од горива, производството, храната и трговијата), M е воен капацитет (ја вклучува стратешката рамнотежа заедно со борбените способности и предноста од напорите и залагањата), S е коефициентот на стратегија на државата и W е националната волја (го вклучува степенот на интеграција во државата, јачината на лидерството и релевантноста на стратегијата со државните интереси). Ray S. Cline. *World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift* (Boulder, CO, USA: Westview Press, 1975), 11.

⁸ За истражувањето како територијалноста може да биде разбрана од неколку современи школи во политичките науки, видете повеќе во Gary Goertz and Paul F. Diehl. *Territorial Changes and International Conflict* (London, UK: Routledge, 1992), 1–32.

⁹ Richard L. Merritt and Dina Zinnes, 'Alternative Indexes of National Power', во Richard J. Stoll and Michael D. Ward (eds.). *Power in World Politics* (Boulder, USA: Lynne Rienner, 1989), 23–26, отворен цитат.

настанување конфликт или за запирање на конфликтот во раната фаза. Силата насекаде во светот е прифатена како крајно средство, но често лидерите посегнуваат по неа како најсоодветно решение за зачувување на авторитетот пред граѓаните. Сепак, употребата на сила е само краткорочно средство за постигнување на целта. Таа бара доста претпазливост и детална анализа на можните последици од нејзината примена. Употребата на сила во современиот свет претставува удар за демократијата во земјата. Сепак, и најдемократските земји силата ја користат за демонстрација на моќ, не само внатре против побунетите групи туку и во рамките на активностите за заштита и одржување на надворешните интереси на државата.

Во меѓународните односи, моќта на државата се дефинира на поинаков начин. Главно, димензиите за дефинирање на моќта на државата се фокусирани на нејзиното определување како:

- цел кон која тежнеат државите или нивните лидери;
- мерило за влијанието или контролата над случувањата, чинителите и крајните резултати;
- надмоќност во конфликт;
- доминација над суровините, капацитетите и средствата.

2. Моќта на Република Македонија и нејзиното влијание врз целите на безбедносната политика

Освен во периодот кој следеше непосредно по осамостојувањето на Република Македонија, „моќта на државата” и денес се покажува како најзначаен фактор во процесите за интеграција на државата во меѓународните безбедносни, политички и економски заедници. Моќта на државата влијае врз траењето на интегративните процеси на Македонија, но истовремено од нејзиниот интензитет зависи и одржливоста на континуираниот развој и стабилноста на земјата. Затоа, моќта на Република Македонија може да се разгледува од два аспекти. Едниот го определува капацитетот на државата во домашни рамки, а вториот ја препознава позицијата на државата во регионот и во меѓународната заедница. Јасна дистинкција помеѓу овие два аспекти не постои бидејќи една земја која е политички и економски стабилна и силна, не може да биде лесно маргинализирана во меѓународниот простор. Денес регионалните држави-лидери во безбедносната сфера не се определени само од демографските и територијалните карактеристики на земјата, туку нивната моќ претставува слика на нивната економска експанзија дополнета со реализацијата на политичките и безбедносните интереси.

Манифестирањето на моќта во домашни рамки се огледа во способноста на државата да ги сочува уставните вредности и да им се спротивстави на внатрешните и на надворешните закани и опасности. Моќта не се мери само со ефикасноста на политичките и безбедносните субјекти во надминувањето на општествените конфликти и одржувањето на безбедноста во земјата. Таа треба да претставува имплементација на една подолгорочна стратегија за зачувување на безбедноста опфатена со концептот на безбедносната политика. Врз основа на оценките и особеностите на земјата, безбедносниот концепт треба да биде производ на сопствената безбедносна политика, усогласен со интересите на стратешките партнери од областа на безбедноста.

Македонија, во согласност со нејзините атрибути како мултиетничко општество со релативно мала територија и популација, нема капацитет ниту аспирации нејзината моќ да ја концентрира на водење на експанзионистичка политика во регионот. Исто

така е погрешно да се размислува дека земјата ќе се залага за реализирање на нејзините лични интереси далеку од нејзините граници. Во однос на поседувањето воена, економска и политичка моќ, Македонија нема можност трајно да влијае врз однесувањето на екстерните чинители, посебно не од позиција во која таа не е апсолутен лидер во креирањето на безбедносните состојби на државите од соседството и пошироко. Односите на Македонија во меѓународниот простор секогаш претставуваат прагматичен израз на односот на сите државни субјекти кои влијаат врз безбедносната состојба, така што динамиката во безбедноста често се случува независно од нашата волја. Континуираното зголемување на моќта на Македонија не треба да претставува закана за соседите.¹⁰ Стекнатиот напредок од последната декада: брзото јакнење на државата преку уважување на сите етнички групи кои живеат во неа, почитувањето на законите и овозможување на владеење на правото во согласност со демократските принципи, на Македонија треба да ѝ овозможи позиција на предводник во тензијниот регион на југоисточна Европа во градењето на стабилни меѓуетнички односи. Во неколку наврати, со создавањето на основа за добри односи во соседството и иницирање на конкретни активности за регионална и прекугранична соработка, Македонија остави впечаток на главен иницијатор за придвижување на Балканот кон Европа.¹¹

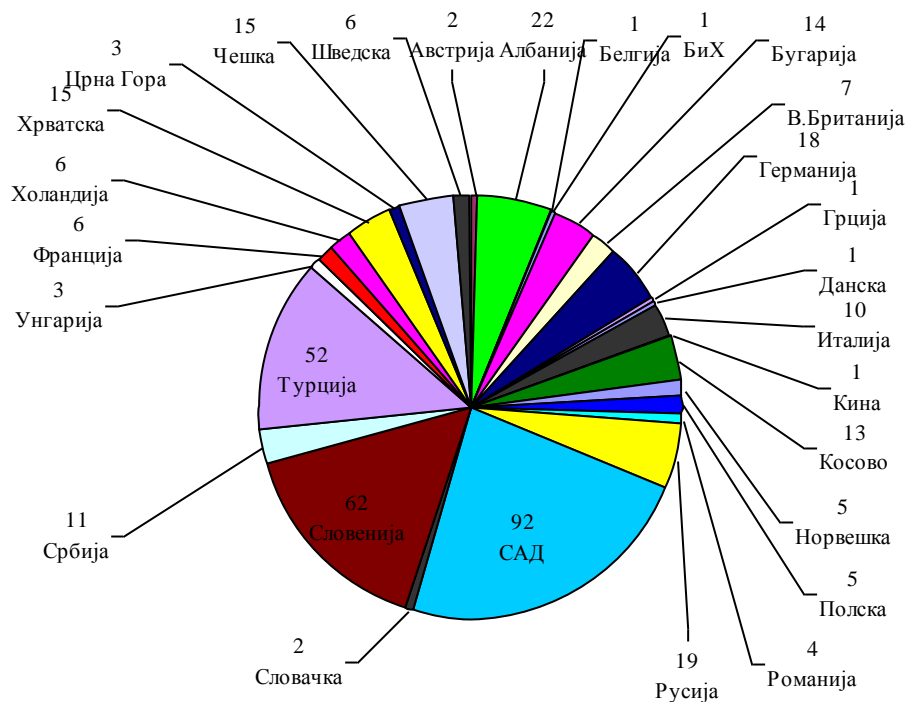
На прашањето: *Според Вас која земја/и е/се најголем/и поддржувач/и на Република Македонија во нејзините евроатлантски интеграции?*, се издвоени одговорите на испитаниците Македонци (299 или 75%) и Албанци (98 или 25%).¹² Од вкупно 397 испитаници кои одговорија на прашањето, како активни и влијателни партнери на Македонија, граѓаните ги определија следниве:

---

¹⁰ Болдвин вели: „За кратки трки, висока ограда, крволочен пес и голем пиштол се корисни средства за заштита од соседите. Но на подолги патеки, тие можат да бидат основа за спријателување“. David Baldwin. “The Concept of Security” *Review of International Studies* 23, No. 1 (1997), 17.

¹¹ На Самитот на Советот на Европа во Солун, одржан од 19-23.6.2003 година, за првпат на земјите од Западен Балкан им се дозволи пристап до интерните програми на Европската Унија, одлука којашто стапи во сила во 2005 година. Со оваа погодност, можноста за прекугранична соработка стана сè поизвесна и поодржлива. Поаѓајќи од сознанието дека пограничните региони на Балканот претставуваат плодна почва за тензија и конфликт и дека тие се едни од најзапоставените и недоволно развиени области во земјите, во периодот од јуни 2003 до денес, Грција и Македонија ја иницираат и ја поддржуваат прекуграничната соработка која има за цел да ги имплементира, на локално ниво, добрососедските односи во областите каде што постои опасност од појава на проблеми. Калинка Сентик-Габер, „Македонија: Синоним за соработка наместо проблем“, во Форум-Центар за стратегиски истражувања и документација (изд.) *Коридор 8; политички, стратешки и економски аспекти*, Форум АНАЛИТИКА бр. 4 (Скопје: ФОРУМ-ЦСИД, 2005), 179-180.

¹² Во рамките на магистерската теза насловена како „Елементи на безбедносната политика во функција на превенцијата на конфликти во Република Македонија“, беше спроведено емпириско истражување на општата јавност на територијата на цела Македонија со помош на студентите на Факултетот за безбедност – Скопје, во периодот од 20 мај до 5 јуни 2009 година.

Граѓаните како стратешки партнери на Македонија ги определуваат САД (31%), Словенија (20,9%) и Турција (17,5%). Генерално, ставот на граѓаните се должи на нивната отворена поддршка на Македонија во процесот на зачленувањето во НАТО и во Европската Унија. Испитаниците како прв избор на стратешки партнер немаат европска земја¹³, што и денес се покажува како проблем во евроинтеграциите. САД и Турција, преку изјавите на нивните официјални власти, застапаа отворено зад приемот на Македонија во НАТО, но инфериорната позиција на Македонија и недоволната поддршка од останатите членки на Самитот на НАТО во Букурешт не ѝ овозможија членство на Македонија. Позицијата на Словенија како регионален економски лидер и еден од најголемите странски инвеститори во Македонија се покажа недоволна за надминување на пречките со спорот за името во евроинтеграциите. Доколку ја споредиме моќта на Македонија и Грција, под околностите во времето на одржувањето на Самитот на НАТО во Букурешт во 2008 година и во рамките на Европската комисија на ЕУ на крајот од 2009 година, позицијата на Грција во овие две организации се покажа како ненадминлива бариера за македонската дипломатија и највисоките претставници на власта. Тоа се објаснува со фактот дека грчките претставници во телата на ЕУ и на НАТО успешно ја одработија својата задача и како внатрешни субјекти во организациите успеаја да го блокираат приемот на Македонија.

Сепак, заради зачувување на уставните вредности, Република Македонија и понатаму треба да се стреми за зачленување во НАТО. Главни причини поради кои Македонија поагресивно треба да инсистира на приемот се безбедносните гаранции и формалната еднаквост со останатите членки кои произлегуваат од членството во Алијансата. Односите кои ги остварува државата во рамките на меѓународниот и на регионалниот безбедносен простор треба да се потпираат на сопствените можности со користење на сите расположливи безбедносни капацитети, дипломатијата, политичката волја и квалификуваниот човечки потенцијал. Пристапот на домашните субјекти кон безбедносните прашања и влијанието на споменатите фактори врз репутацијата на

¹³ ниту европска сила која има импозантна улога во европската политика, каков што беше примерот со останатите земји кои добија членство во Европската Унија по падот на Берлинскиот ѕид.

државата во меѓународни рамки, се огледа во брзото надминување на преодната безбедносна состојба која настана по осамостојувањето и по конфликтот во 2001 година, со повторно враќање на државата на меѓународната сцена како фактор за стабилноста и унапредувањето на безбедносните односи во регионот и пошироко.

Во контекст на евроатлантските интегративни процеси, како мерило за моќта на Република Македонија може да се смета исполнувањето на критериумите за прием поставени од страна на НАТО и на Европската комисија на Европската Унија. Од добивањето на кандидатскиот статус во 2005 година, секоја година Европската комисија објавува Извештај за напредокот на Македонија кој содржи детална анализа и оценка за степенот на исполнување на политичките и економските реформи и на правните, институционалните и административните прилагодувања потребни за преземање на обврските од членството во Европската Унија, во согласност со Копенхашките критериуми. Извештаите содржат и серија сугестии и препораки за активности за натамошно усогласување и исполнување на стандардите и критериумите за членство во Европската Унија. Во извештајот од 2009 година, Европската комисија оцени дека Македонија суштински ги реализира клучните приоритети од Пристапното партнерство од 2008 година и дека нашата држава во задоволителен степен ги исполнува политичките критериуми дефинирани од Копенхашкиот европски совет во 1993 година и Процесот за стабилизација и асоцијација. Според Извештајот од 2009 година¹⁴, најважни индикатори кои покажуваат зголемување на моќта на Македонија се следниве: напредок во спроведувањето на изборите (во согласност со меѓународните стандарди и најголем дел од препораките на ОБСЕ, дадени од минатите избори), унапредување на политичкиот дијалог, успешно се спроведени клучните приоритети од Пристапното партнерство во однос на реформите во полицијата, паравосудството, јавната администрација и справувањето со корупцијата. Потоа, во однос на спроведувањето на Охридскиот рамковен договор, има напредок во спроведувањето на законот за јазиците, во децентрализацијата и рамноправната застапеност. Во однос на регионалните прашања и меѓународните обврски, Македонија има целосна соработка со Меѓународниот кривичен суд за поранешна Југославија и активно учествува во иницијативите за регионална соработка, вклучувајќи ги тука Процесот за соработка во ЈИЕ, Регионалниот совет за соработка и ЦЕФТА (СЕФТА). Понатаму, во Извештајот се споменува дека Македонија има генерално добри односи со земјите од регионот, а во односите со Грција останува нерешено прашањето за името, т.е. дека земјата е ангажирана во разговорите што се водат под закрила на ООН за разрешување на спорот. Во однос на економските критериуми, Македонија оствари добар напредок кон функционална пазарна економија и би требало да е во состојба да се справи со конкурентските притисоци и пазарните сили во рамките на Унијата на среден рок, доколку забрзано ја имплементира својата реформска програма со цел да ги намали значителните структурни слабости. Институционалните слабости и владеењето на правото треба да се подобрат за да овозможат лесно функционирање на пазарната економија. Натамошни напори се потребни за спроведување на реформата на јавната администрација и правосудството, со цел да се зајакне правната сигурност и да се подобри деловната клима. Македонија направи добар напредок во подобрувањето на способноста за преземање на обврските за членство, особено во областите транспорт, царини и оданочување, правда, слобода и безбедност, како и јавните набавки, правото на трговски друштва, конкуренцијата, информатичкото општество, статистиката, надворешната, безбедносната и одбранбената политика, финансиската контрола.

¹⁴ Европската комисија на Европската Унија, „Извештај за напредокот на Република Македонија“, SEC (2009) 1335, Брисел, Белгија, http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/EK_izvestaj_2009_mk.pdf (преземено 9.4.2010 г.)

Помал напредок е постигнат во областите енергетика, животна средина, вработување и социјална политика. Општиот напредок на Македонија во исполнувањето на обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација резултираше со предлогот на Комисијата за премин во таканаречената „втора фаза“ на асоцијација, во согласност со член 5 од Спогодбата.

Евроатлантските интегративни процеси го пренагласија спорот за прашањето со името кој го има Грција со Македонија. Спорот и денес претставува директна причина заради која Македонија сè уште не е членка на НАТО и нема добиено датум за отпочнување преговори со Европската Унија. Неуспехот за интегрирање на Македонија во НАТО на Букурешкиот самит во 2008 година и одлуката на Европската комисија од декември 2009 година за добивање на препорака без датум за отпочнување на преговори, во политичкиот и општествениот живот во Македонија предизвикаа турбуленции кои имаа влијание врз политичкиот дијалог и меѓуетничките односи. Моќта на Македонија во меѓународните односи се покажа недоволна за да се спротивстави на консензусот, ветото како инструмент, примената на двојните стандарди за прием и силното грчко лобирање меѓу членките на НАТО и Европската Унија.

ЗАКЛУЧОК

Иако Македонија, заради унапредување на својата моќ во рамките на внатрешните и надворешните односи, досега не усвои концепт на безбедносна политика, односно не ги направи неопходните реформи кои се однесуваат на државните безбедносни стратегии, сепак напредокот во сферата на безбедноста се огледа во тоа што Македонија од увозник на безбедносни услуги (почнувајќи од мисијата УНПРЕДЕП на ООН во 1992 година, преку мисиите на НАТО, заклучно со полициската мисија ПРОКСИМА на Европската Унија која заврши во декември 2005 година) стана извозник на безбедносни услуги за истите организации. Денес Македонија има забележливо присуството низ светот како дел од воените мисии во Авганистан, Босна, претходно и во Ирак, како и цивилните мисии во Либерија, Либан и во останатите кризни региони кои произлегуваат од договорите и барањата кои земјата ги има постигнато со меѓународната заедница.

Македонија се бори за зголемување на внатрешната способност на државата и подобрување на позицијата во меѓународните односи. Како дел од тие активности за реализација на целите на безбедносната политика, поради подобрување на својата положба, Македонија мора да ги интензивира напорите за зајакнување на врските со големите европски сили. Со искористување на нивната доминација во политичката, економската и безбедносната сфера, државата може полесно да се справи со предизвиците кои произлегуваат од евроатлантските интеграции, поточно во изнаоѓањето решение за деблокирање на спорот со името. За надминување на спорот со името (кој има безбедносни, политички и економски импликации врз земјата), како поволни околности, државата треба да ги искористи моменталната финансиска и политичка криза во Грција и сè позабележливото присуство и резултатите на македонските безбедносни сили во мировните коалиции на НАТО и ЕУ.

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Boudon, Raymond and François Bourricaud. *A Critical Dictionary of Sociology*. Chicago, USA: University of Chicago Press, 1989.
2. Cline, Ray S. *World Power Assessment: A Calculus of Strategic Drift*. Boulder, CO, USA: Westview Press, 1975.
3. David Baldwin. "The Concept of Security." *Review of International Studies* 23, No. 1 (1997), 5-26.
4. Goertz, Gary and Paul F. Diehl. *Territorial Changes and International Conflict*. London, UK: Routledge, 1992.
5. Holsti, Kal J. *International Politics: A Framework for Analysis*. Englewood Cliffs, NJ, USA: Prentice-Hall, 1983.
6. Kugler, Jacek and William Domke. "Comparing the Strength of Nations." *Comparative Political Studies* 19, No. 1 (1986), 39–69.
7. Merritt, Richard L. and Dina Zinnes, 'Alternative Indexes of National Power', во Richard J. Stoll and Michael D. Ward (eds.). *Power in World Politics*. Boulder, USA: Lynne Rienner, 1989, 11–28.
8. Rummel, Rudolph J. *The Dimensions of Nations*. Beverly Hills, USA: Sage, 1972.
9. Snider, Lewis W. "Identifying the Elements of State Power." *Comparative Political Studies* 20 (1987), 314-356.
10. Wrong, Dennis H. *Power: Its Forms, Bases, and Uses*. New Brunswick, USA: Transaction Publishers, 1995.
11. Европската комисија на Европската Унија, „Извештај за напредокот на Република Македонија”, SEC (2009) 1335, Брисел, Белгија.
http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/EK_izvestaj_2009_mk.pdf (преземено 9.4.2010 г.)
12. Калинка Сентик-Габер, „Македонија: Синоним за соработка наместо проблем”, во Форум-Центар за стратешки истражувања и документација (изд.). *Коридор 8: политички, стратешки и економски аспекти*, Форум АНАЛИТИКА бр. 4. Скопје: ФОРУМ-ЦСИД, 2005, 175-181.

Rade Rajkovčevski, MA
Faculty of Security- Skopje

THE IMPACT OF "STATE POWER" IN ACHIEVING THE OBJECTIVES OF THE SECURITY POLICY OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Abstract

Determining the parameters of the power of the Republic of Macedonia in international relations and security is a fundamental challenge for the author of this paper. The multidimensionality of the state power and the defining of the interests of the security policy are the main determinants of the state's position in the regional security area. The power of the state is not only analyzed as the state's ability to resolve conflicts and maintain a continuous social development, but its scope also covers the role and the contribution of the Republic of Macedonia to international security.

The definitions of state power come from world-renowned experts in the field of security and social sciences. The opinions presented in the paper are actually interpretation of the accepted definitions in accordance with the security, political and economic circumstances in the Republic of Macedonia. They reflect the contribution of the cooperation of security forces at regional level, but also relate to their activities to prevent global security threats. The time frame covers the period from the independence until today.

Key words: power, security, state, policy, interests, priorities.